

Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο και ο ρόλος των μοναστηριών (Αφροδίτη Μαρούδη, Β2)

Η καλή μόρφωση ήταν το ιδανικό κάθε Βυζαντινού. Την απαιδευσία, την έλλειψη πνευματικής καλλιέργειας τη θεωρούσαν ατύχημα και συμφορά, σχεδόν έγκλημα.

Κοσμική εκπαίδευση

Τα σχολεία ήταν ιδιωτικά ή εκκλησιαστικά, τα παιδιά πήγαιναν σ' αυτά σε ηλικία 6 έως οκτώ ετών και οι γονείς τους πλήρωναν τα δίδακτρα σε είδος ή σε χρήματα. Μάλιστα τα υψηλά δίδακτρα της ιδιωτικής διδασκαλίας την έκαναν απρόσιτη για τις περισσότερες οικογένειες των Βυζαντινών. Δύο ήταν οι βαθμίδες εκπαίδευσης του Βυζαντίου : Η προπαιδεία, που αντιστοιχεί στο σημερινό δημοτικό και διαρκούσε 3 ως 4 χρόνια και η εγκύκλιος παιδεία, που αντιστοιχεί στο γυμνάσιο και το λύκειο, διαρκούσε 4 χρόνια και φοιτούσαν μαθητές από τα 12 ή 14 χρόνια τους. Όσοι τελείωναν και ένιωθαν ότι είχαν αρκετές δυνάμεις μπορούσαν να πάνε στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση για περισσότερες σπουδές. Σε όλη τη Βυζαντινή ιστορία η ύλη και ο τρόπος της διδασκαλίας δεν ποίκιλαν και πολύ. Το πρώτο πράγμα που διδασκόταν ένα παιδί όταν γινόταν έξι ετών, ήταν η γραμματική ή το «ελληνίζειν την γλώσσαν». Εκτός από το διάβασμα, το γράψιμο, τη γραμματική και το συντακτικό, όπως τα εννοούμε σήμερα, εξυπακούόταν επίσης μια γνώση των κλασικών καθώς και σχόλια στους κλασικούς ιδίως στον Όμηρο που τα έργα του τα αποστήθιζαν. Όλοι οι Βυζαντινοί ήξεραν να αναγνωρίζουν στίχους του Ομήρου. Και τους άλλους ποιητές τους διάβαζαν και τους μάθαιναν κανένας όμως δεν είχε την ανώτατη αυτή θέση που διατήρησε έως το τέλος ο Όμηρος. Σε ηλικία δεκατεσσάρων χρονών οι μαθητές περνούσαν στη Ρητορική, μάθαιναν την ορθή προφορά και μελετούσαν τον Δημοσθένη καθώς και άλλους ρήτορες και πεζογράφους. Μετά την Ρητορική έπρεπε να σπουδάσουν την τρίτη επιστήμη, τη Φιλοσοφία και τις τέσσερες τέχνες, δηλαδή την Αριθμητική, την Γεωγραφία, την Μουσική και την Αστρονομία. Μπορούσε επίσης ο μαθητής να διδαχθεί Νομική, Ιατρική και Φυσική. Παράλληλα στα παιδιά έδιναν και θρησκευτική μόρφωση. Τα θρησκευτικά όμως τα δίδασκαν χωριστά και οι δάσκαλοι ήταν κληρικοί. Τα παιδιά μάθαιναν ολόκληρη την Βίβλο. Μετά τον Όμηρο,

η Βίβλος ήταν η κυριότερη πηγή νύξεων και παραπομπών στη Βυζαντινή λογοτεχνία.

Εκκλησιαστική εκπαίδευση

Οι μονές μεριμνούσαν για την παροχή κάποιας μορφής στοιχειώδους εκπαίδευσης στους δόκιμους ή αρχάριους μοναχούς, οι οποίοι συνήθως ήταν έφηβοι. Οι μαθητές διδάσκονταν την ιερή ακολουθία, το Ψαλτήρι, την Αγία Γραφή και για πρακτικούς λόγους, ορθογραφία, γραμματική, στενογραφία και καλλιγραφία, προκειμένου να εργαστούν ως γραμματεῖς ή αντιγραφείς. Εφόσον διέθεταν τα κατάλληλα προσόντα, εκπαιδεύονταν στη μουσική ώστε να γίνουν ψάλτες, στη μετρική και ποιητική για να συνθέτουν ύμνους και τέλος στην αγιογραφία. Παράλληλα με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα λειτουργούσε στην Κωνσταντινούπολη και η «Πατριαρχική Σχολή» ή «Ακαδημία», η οποία υπαγόταν απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Η Πατριαρχική Σχολή έπαιξε σημαντικό ρόλο στο εκπαιδευτικό σύστημα της πρωτεύουσας μέχρι και την κατάληψη της Πόλης από τους Φράγκους το 1204, οπότε και έπαυσε να λειτουργεί.

Τα μοναστήρια

Ο ορισμός του φαινομένου του μοναχισμού δεν είναι εύκολος. Παλαιοί και νέοι ερευνητές προσπάθησαν να δώσουν έναν ορισμό και διατύπωσαν προτάσεις λιγότερο ή

περισσότερο κοντά στο φαινόμενο. Θα μπορούσε να πει κανείς πως ο μοναχισμός υπήρξε ένα κίνημα κατά της εκκοσμίκευσης της εκκλησίας, μια έκφραση αποδοκιμασίας ενός χριστιανισμού που σιγά σιγά εδραιώνεται με την υποστήριξη του κράτους, ένα κίνημα, τέλος, που πρέσβευε μια τάση επιστροφής στον τρόπο ζωής των πρώτων χριστιανών και στην διδασκαλία του Χριστού για την φτώχεια και την αποταγή του κόσμου. Υπήρξε κίνημα λαϊκών και όχι κληρικών. Άνθρωποι από όλα τα κοινωνικά στρώματα άφηναν την ζωή που έκαναν έως τότε και αποσυρόταν στην έρημο.

Ο ρόλος των μοναστηριών στην εκπαίδευση

Αποτέλεσαν αρχικά μια πρακτική αναγκαιότητα, καθώς τα αγόρια που αφοσιώνονταν στη θρησκεία ήταν συνήθως μικρής ηλικίας και έπρεπε να μάθουν ανάγνωση και γραφή για να μελετούν της Γραφές. Οι μαθητές μπορούσαν να είναι εσωτερικοί, δηλαδή με προορισμό τον μοναστικό βίο ή εξωτερικοί και υπήρχαν αντίστοιχα εσωτερικά και εξωτερικά σχολεία χωρίς δίδακτρα, τα οποία δέχονταν δωρεές. Τα βιβλία ήταν ιδιαίτερα σημαντικά. Η παραγωγή της γινόταν στο *criptorium*, την αίθουσα γραφής, ενώ τα μοναστήρια συνέλεγαν και βιβλία. Οι πλούσιες βιβλιοθήκες των μοναστηριών τα κατέστησαν τα σπουδαιότερα πνευματικά κέντρα του Μεσαίωνα. Η πειθαρχία ήταν αυστηρή και επιβαλλόταν από της μοναχούς που φρόντιζαν για την τήρηση των κανόνων από της νεότερους. Η διδασκαλία ήταν προφορική και από μνήμης και οι τιμωρίες συχνές και αυστηρές. Διδάσκονταν τα λατινικά και οι επτά «ελευθέριες τέχνες». Τα λατινικά ήταν υποχρεωτικά, γεγονός που δυσκόλευε τη φοίτηση, καθώς δεν ήταν η καθομιλουμένη γλώσσα. Μετά την ολοκλήρωση της της βασικής εκπαίδευσης οι μαθητές μπορούσαν να σπουδάσουν θεολογία. Στα μοναστηριακά σχολεία η πιο σημαντική άσκηση ήταν η πειθαρχία στον Κανόνα και η θρησκευτική παιδεία, καθώς ο στόχος ήταν η σωτηρία της ψυχής.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΪΑ:

https://www.onlearn.gr/files/13594/epo32_kef11.pdf?lmsauth=4f246db7928909ddac9f2cb55cfce16a75c9c492

<https://www.historical-quest.com/109-archive/mesaioniki-istoria/136-h-paideia-sto-vyzantio.html>

<https://sparmaseto.gr/2019/06/01/monahismos-kai-byzantio/>